

John Lukacs a trianoni békeszerződésről

Gali Máté

A versailles-i Nagy-Trianon-palotában 1920. június 4-én aláírt békeszerződés történelmünk egyik legnagyobb sorstragédiája. Az évszázadokon át fennálló régi Magyarország mindössze néhány tollvonással elvesztette területének és lakosságának mintegy kétharmadát, miközben több mint három millió magyar került kisebbségi sorba, az újonnan meghúzott határvonalakon túlra. A párizsi békekonferencia végzetes döntése az elmúlt egy évszázad során történelmi és történetpolitikai gondolkodásunk homlokterében állt. A magyar szellemi élet jeles alakjainak sora érintette munkássága során a békediktátum kérdéskörét, mely alól nem képezett kivételt az önmagát következetesen „reakciónak”, azaz a letűnő polgári kor képviselőjének tartó neves történész, John Lukacs sem.

Lukacs még a kommunista hatalomátvétel előtt, 1946-ban hagyta el hazánkat, viszont az Amerikai Egyesült Államokban új otthonra lelve is foglalkoztatták őt történelmünk kérdései. A trianoni béke kapcsán azt az álláspontot képviselte, hogy az „igazságtalan, rossz, de Nagy-Magyarországot megtartani lehetetlen volt.” Ezen meglátását arra alapozta, hogy a népesedési viszonyok tekintetében a magyarság a történelmi Magyarországon már a reformkorban sem alkotott többséget. S noha a dualizmus idején különböző magyarosító törekvések hatására a magyar anyanyelvűek száma növekedett, a nemzetiségi lakosság aránya még így is jelentős volt. A nemzetiségek, illetve azok elitcsoportjai pedig anyanemzeteikhez akartak csatlakozni, bármint is kínált fel nekik a hatalom. Úgy vélte, hogy ha az általa „magyar katasztrófának” nevezett első világháború „előtt (és alatt) a magyarok és hatóságaik a nem magyar lakossággal jobban bántak volna, 1918-ban a nemzetiségek legnagyobb része, szószólóikkal együtt, akkor is kívánta, követelte volna a Magyarországtól való elszakadásukat.”

Súlyosbított ezen, hogy a világegést közvetlenül követő összeomlás idején gróf Károlyi Mihály alakíthatott kormányt, akinek kabinetjében a megítélése szerint „felületes, illuzórikus” emberek is helyet kaptak. A miniszterelnök nem ismerte fel, hogy a pacifista-wilsonista külpolitikai irányvonal tévút, s azzal, hogy kezdetben nem pártolta a fegyveres honvédelmet, az őszirózsás forradalom idején megindult „Magyarország végkiürítése, szétdarabolása.” A gróf lemondása után Kun Béla vezetésével hatalomra jutott kommunisták „kicsiny, ám annál hangosabb csoportja” által irányított proletárdiktatúra pedig csak rontott a helyzeten.

Ilyen előzményeket követően került tehát sor a békediktátum aláírására, melyről ekképpen vélekedett: „Hasonló csonkításra, talán Lengyelország második felosztásának kivételével, nem akad példa Európa történetében.” A soknemzetiségű, történelmi magyar állam sorsa a kétközpontú Ausztria-Magyarország lététől függött, s amikor „a nyugati nagyhatalmak a háború vége felé beleegyeztek az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásába, ezzel Nagy-Magyarország fölött is meghúzták a lélekharangot.”

A történész szerint bár az Osztrák-Magyar Monarchia szétesésével hazánk visszanyerte állami szuverenitását, Trianon mégis „a nemzet önrendelkezésének, illetve függetlenségének egy tragikus eredménye” lett. A két világháború között a versailles-i békerendszer revíziója külpolitikai törekvéseink sarokkövét jelentette. John Lukacs szavai alapján Magyarország 1941-ben „kénytelen volt a német szövetség elfogadására”, hogy esélye nyíljon a történelmi államkeret helyreállítására. Az ország azonban négy esztendővel később a vesztesek oldalán került ki a második világháborúból, ami négy és fél évtizeden át tartó szovjet megszállást, és kommunista diktatúrát vont maga után.

A szerző a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár tudományos munkatársa